

Ako bi imeli kako željo, bi bila ta, da bi se naznačilo pri vsakem kosu, odkod je; to bi služilo več kakor enemu interesentu.

Vzlic vsej previdnosti in vestnosti, katere priča je bil poročevalec, se je utihotapilo še nekaj tiskarskih pogreškov. Tako je čitati na ovoju in na notranjem naslovu ornaments, ne ornamentals. — V slovenskem delu predgovora (3. stolpec, 2. odstavek, predzadnja vrsta od zdolaj) je čitati: list 16 (ne l. 10); istotako v srbohrv. delu (3. stolpec, 2. odst., predzadnja vrsta) in v francoskem delu (3. stolp., 2. vrsta od zgoraj).

Kar smo rekli o Sičevem delu in njega priznanju, velja v polni meri tudi o tem snopiču. Želimo le, da bi ne podlegel mož, tako usposobljen, pa tudi navdušen in delaven, neprilikam sedanjih dni in da bi nam kmalu predložil nov zvezek naših ornamentalnih zakladov. Mantuani.

Slovenska moderna umetnost. I. Slikarstvo. Izdala Narodna galerija v Ljubljani 1922. Reprodukcijske izvršil M. Jaffé na Dunaju.

V 27 velikih enobarvnih reprodukcijah podaja Narodna galerija javnosti izbor svojih najboljših del in obenem prvo reprezentativno izdajo o slovenski moderni umetnosti. Narodna galerija zaključuje pravkar svojo osnovno fazo: organsko je izrastla iz prvega organiziranega umetniškega gibanja med Slovenci, iz impresionizma, in naravno za prvo dobo osredotočila vse svoje moči na to, da čim izčrpnje zabeleži v svoji zbirki postanek, razvoj in razcvet impresionizma in njemu paralelnih smeri med Slovenci. Od Madone Janeza Šubica, stilistično in vsebinsko najstarejšega dela njene zbirke, do Tratnika in Kosovega Filozofa riše ta izdaja razvoj slikarstva pri nas, kakor ga predstavlja zbirka N. g. Brata Šubica, Franké, Ažbè, Petkovšek, Kobilca, Vesel, Grohar, Henrika Šantel, Jakopič, Jama, Sternén, Žmitek, Vavpotič, Tratnik, Saša Šantel, Fr. Klemenčič in G. A. Kos — imena onih, ki so zastopani v tem albumu, že sama označujejo stopinje razvoja slikarstva pri nas od realizma do konca vojne dobe. Kot da se je vodstvu galerije zazdelo, da je zadostilo svoji prvotno začrtani nalogi in zaželelo dokumentirati to stanje pred javnostjo, se zdi, kadar prelistamo liste tega albuma.

Uvod k izdanim reprodukcijam je napisal tajnik galerije dr. Izidor Cankar. V velikih, markantnih potezah riše osnovne smeri razvoja zapadnoevropske umetnosti XIX. stol., katere odblesk je slovenska umetnost. Na koncu označi tudi razmerje najmodernejših smeri napram prejšnji, katere jedro je impresionizem, ter njihovo zvezo s splošnim razvojem umetnosti v Evropi.

Pričujoča publikacija je vsled svoje zdržane resnosti in velikopotezne stvarnosti važen dokaz našega dozorevanja tudi v proživljanju umetniških problemov. Frst.

GLASBA.

OPERA.

Pod intendanco Mateja Hubada so se razmere v ljubljanski operi precej uredile, dela se pridno in smotreno, dosegli so se lepi uspehi. Izvajajo se

sama odlična operna dela, novejša in starejša, tuja in domača. A o tem pozneje. Najprej par besed o opernem osebju.

Opera je pridobila k dosedanjim kapelnikom Rukavini, Balatki in Neffatu še glasbeno temeljito naobraženega in temperamentnega Matačiča. Nekateri dobri pevci solisti: Drvota,¹ Romanovski, Truhovič in Šterkova so našo opero zapustili. Pridobila pa je opera več drugih dobrih, deloma izvrstnih moči. Omenjam zlasti dva domačina: Julija Betteta, do sedaj basista pri državni operi na Dunaju, ki je za našo opero kot vzor pevca in igralca velikanskega pomena (njegovi nastopi v »Prodani nevesti«, v »Lakme« in »Sevilskem brivcu« so naravnost mojstrski); istotako Marija Šimenca, ki je prišel k nam od mariborske opere in razpolaga s krasnim, polnim in prožnim tenorom (takoj v »Prodani nevesti« se nam je močno prikupil, istotako v »Jenufi«, v »Gorenjskem slavčku« in kot Favst v »Mefistofelesu«). Novi baritonist Cvejič sicer ne odtehta Romanovskega — bori se še z marsikako težavo v glasu in vokalizaciji —, pa se utegne sčasoma razviti v prav dobrega pevca.

Ze od prej imamo nekatere jako dobre, deloma prvovrstne moči. Gospe Thierry-Kavčnikovi gre med solistinjami prvenstvo: njen izredno obsežen glas je vedno lepši in bujnejši, in kako čudovito zna z njim modulirati! Tudi njena igra je mojstrska. Omenjam samo njeno pretresljivo doživljeno igranje v »Jenufi«, kjer je kot stara, resnobna, težko preizkušena cerkvnica središče in težišče te prekrasne, pristno češkoslovaške, velike tragične opere, ali v »Carmen« v čisto drugačni, koketno omamni vlogi ciganske krasotice. Odlična pevka in igralka je gdč. Zikova, ki pa letos primeroma malokrat nastopa. Zelo lepo in pretresljivo je pela in igrala Sestro Angeliko v »Tryptihonu«, prav tako Margareto v operi »Mefistofeles«. Zelo dobra in porabna je gdč. Lewandovska (»Prodana nevesta«, Ninon v »Gorenjskem slavčku« in drugod). Dobro napreduje in mnogo obeta gdč. Sfiligovejva (Majda v »Gorenjskem slavčku« in v raznih drugih vlogah). Gospa Lovšetova sodeluje letos le kot gost, a spada brezdvomno med stebre naše opere. Občudovali smo jo kot koloraturo v »Lakme«, tudi v »Sevilskem brivcu« in posebno v »Gorenjskem slavčku« je izborna. Omenjati bi moral potem še gdč. Rewiczevo, ki se je v mnogih manjših vlogah izkazala zelo zmožno; kot »Carmen« je še nisem slišal; dalje gospo Smolesko, go. Matačičevo, gdč. Thalerjevo in go. Kattnerjevo. Med pevci solisti so poleg par že prej imenovanih jako dobri: Zathej, s krepkim in hkrati voljnim, simpatičnim basom in lepo igro (izboren je kot Mefisto v »Mefistofelesu«), Sowilski se mi zdi zelo dober zlasti v dramatično napetih scenah, kjer se tudi pevsko nekako enakomerno razmahne (v »Plašču«, v »Jenufi«, posebno mi je ugajal v zadnjem dejanju opere »Carmen«). Levar je

¹ Odšel vsled bolezni. Umril 4. januarja 1923 v Pragi.

kot igralec prvovrsten, kot pevec ne vedno enako dober. Zupan postaja vobče čim dalje boljši in porabnejši; s posebnim užitkom smo ga poslušali in opazovali v »Gorenjskem slavčku«, pa tudi v mnogih drugih operah je dobra moč. Vobče dober je tudi Debevec. Mohorič se je izkazal zlasti v »Prodani nevesti«. Kovač zadnje čase poizkuša priti vun iz raznih napak in manir. Bratuž je kaj primeren za komične vloge, n. pr. v »Tajnosti«, v »Prodani nevesti«, zlasti pa briljira kot komik v »Gorenjskem slavčku«. Glasu sicer nima posebno izdatnega, a se prijetno posluša. Zorman se pevsko ni kaj prida razvil, drugače je porabna moč.

Operni pevski zbor ima po večini dober material, zlasti vrle moške pevce. Pazi pa naj, da bo bolj vezano pel in nekoliko več niansiral. Orkester razpolaga z dobro izvežbanimi godbeniki, igra semtertja dosti diskretno (v tem oziru se je odlikoval posebno v »Gorenjskem slavčku«), včasih pa s svojo polno igro duši zbor in soliste, da reveži tonejo v njem.

Igralni načrt se dejansko stopinjo za stopinjo izvaja kot ga je začetkom sezone napovedala intendantca. Tekom treh mesecev, v oktobru, novembru in decembru, je bilo uprizorjenih deset opernih del: Smetanova »Prodana nevesta« in »Tajnost« (kot noviteta), Puccinijev »Tryptichon« (Plašč, Sestra Angelika, Gianni Schicchi) in »Madame Butterfly«, Delibesova »Lakme«, Janačkova »Jenufa« (kot noviteta), Rossinijev »Sevilski brivec« (recimo kot »stara noviteta«), Bizetov »Carmen«, Foersterjev »Gorenjski slavček« (tudi kot nekaka noviteta) in Boitov »Mefistofeles« (kot noviteta). Vse naštete opere so bile z malo izjemami dobro zasedene in so dosegle uspeh. Vseh in vsake izmed naštetih in uprizorjenih oper smo bili veseli, na marsikako, zlasti na »Jenufo«, smo lahko ponosni, da se je na našem odru sploh uprizorila in razmeroma prav dobro. Posebno pa nas je razveselila zopetna uprizoritev prvega tosezonskega našega domačega dela: Foersterjevega »Gorenjskega slavčka«, ki ga je opera o priliki skladateljve 85letnice po 26 letih — nekoliko scenično izboljšanega — z vso skrbnostjo pripravila in dala prvič pred praznikom narodnega ujedinjenja z največjim uspehom. Režijo je vodil g. Šest, dirigiral g. kons. prof. Jeraj, sodelovale pa so na odru razen ge. Lewandovske izključno slovenske moči. Prvi predstavi je prisostvoval tudi gosp. skladatelj in bil od občinstva kakor tudi od opere same najiskreneje pozdravljen in počaščen. O podrobnih lepotah »Gorenjskega slavčka« ne bom govoril; rečem samo to, naj se nikar zopet nekega lepega dne ne izgubi v prašne predale opernega arhiva, temveč naj živi, naj se izvaja leto za letom in zopet in zopet razveseljuje naše občinstvo. V tej operi veje iz dejanja in iz glasbe naš resnično slovenski duh. Bolj pristno slovenske opere nam do sedaj še nihče drugi ni ustvaril.

V operi »Madame Butterfly« je nekaj kratov z izrednim uspehom gostovala ruska pevka gospa Ada Poljakova. V tej operi kakor tudi v

posebnem samostojnem koncertu se je izkazala tako veliko umetnico, kakršnih je bilo v Ljubljani do sedaj še malo. S. P.

* * *

IZ PISMA UREDNIKOMA.

»...Naš novi svet, kako je lep in veren. In dober je. Dvignile so se trepalnice, in pod njimi niso gluhe votline, pod njimi so tople rjave oči: naša zemlja! Pozdravljena! Tak tih pozdrav zdaj gre iz loga v log in kdor mu je svoj glas pripletel — za vami, z vami!

Mnogo vas je, izvečine še nemih, ker trma zaklepa usta. Prvi je bruhal v dan, vulkan svojo sveto lavo, Tone Seliškar. Vulkanisti, opazovatelji opasnih žrel, trde, da je le majhen odstotek žindre v lavi. Vse drugo je živa ruda. Naj bo, tudi ruda še ni železo.

Pri tej priliki sta mi na misli Kralja, oba hkratu. Mučil sem se z Jodlovimi henidami pred njiju platni dalje, kakor se za poprečnega diletanta spodobi: danes vem, da niso henide. Kralja sta le prvič dosledna do okrutnosti, odkrita pred seboj do bolnosti, in pred publiko poštena do neke meje..., ki je publika najbrž sama ne prenese več. Tako so nastale v vrsti Kraljevih platen tiste vrzeli, se pravi so platna, le prazna so, se pravi tudi prazna niso, le nič nas ne brigajo. Pa še to ni resnica. Brigajo nas, le nekoliko manj kakor Kralja sama.

Duhoven je obris naše nove zemlje. Dvanajst jih vpije proti. Ducad! In če je vas tudi dvanajst, ducad še dolgo niste. Treba seči nazaj, hladnega srca nazaj v globino let, in ko si zagrabil, ne med potjo omagati! Bogastva za senen voz: Pregelj sedi na vrhu in pikapoka poje in švrka po konjih. Težavna so ta rojstva. Preveč jih je. Prezapored gredo, še z imeni bo križ. Zato pa se vsak njegovih otrôk od ostale romancierske zaplodine razlikuje za ravno toliko, za kolikor so si med seboj podobni, ti otroci solnea, ti župniki in biriči samega sebe. So pa grenkobe, ki ti ostanejo na jeziku vse dni do konca. Pravijo, da je zemlja spomladi grenka. Vem, da je grenak dan, ljubezen, vera, dobrotà, kri človeška, kri spomina, borba za kruh, borba za delež na večnosti, vse lepo na tej zemlji. Prvi okus in zadnji — grenka sta. In grenka je smrt. Pride pa čas in ni več daleč, ko bo to obličje postavljeno na soho in dvignjeno iznad krink in krivih lic v čistejšo svetlobo, v toplejši vzduh: Ecee Slovenia!

Še daljnega neznanca naj ne pozabim, kri-vega velike samote, prestrašne oddaljenosti ter pokolenja, da se Bogú usmili! Švabi, Mažari in prvi pristni Panonci so v pijanosti zamenili ženske in kaj je bila posledica — monstrum, pohabljenec, državljan sicer naš, dr. Richard Strauß kaže nanj (pri tej priliki je izvedel, kje je Prekmurje) — a mi se mu še ogiblujemo. Naj nas ne ume napak: Smo sramežljivi ljudje, Slovenci. Pred vrednotami celo — zardimo, če je stvar taka in so vrednote res vrednote...

Še recept, draga mi urednika, za dramo, kakor biti mora, bo biti imela. Slovenska in ina: dramatična do vrelišča, neteatralna do askeze...«